

G. Gjessing 1946

Haugan (gnr. 35.)

Haugan övre (gnr. 35, brnr. 1-2)

Omlag 100 meter nord for uthusehe nær gjerdet til utmarka og videre innover i utmarka på den andre sida av gjerdet, stort sett i østlig retning, ligger åtte eller ni gravhauger.

Haug nr. 1-2. Disse ligger i innmarka. Begge er tilsynelatende helt urörte. De er nokså lave og vide og begge med ca. 12 meters tverrmål. Særlig nr. 1 er regelmessig og pen. På begge er det plantet björk og gran.

Haug nr. 3. Like på översida av gjerdet ligger det en ny lav og vid haug av samme form og omlag samme størrelse som nr. 1-2. Den er tydeligvis urört og har et tverrmål av 9-10 meter. Eieren har nylig plantet trær på den (ask).

Haug nr. 4. I denne har det vært bygd ei badstue (?) som nå er revet. Det står ennå litt murer igjen midt oppå haugen, men det er eierens mening å fjerne disse óg, og å føre haugen tilbake til det opphavlige utseende. Han hadde alt ført på en hel del jord, og når murene blir fjernet og formen jamnet noe ut, blir haugen riktig pen. Den ligger rett på berget. Form og dimensjoner kan nå ikke oppgis med bindende sikkerhet, men tverrmålet må ha vært 10-12 m. og haugen ser ut til å ha vært noe høyere enn de foregående.

Haug nr. 5. Denne er stor og pen. Den ligger i svak skråning, rett på berget som stikker fram i nederkant av haugen. Helt urört og regelmessig i formen. Tverrmål ca. 11 meter.

Haug nr. 6. Samme form som foregående, -lav og

vid. Også denne er helt urørt og ligger som nr. 5 rett på berget i slakk skråning, slik at den nok kan virke mer dominerende enn den egentlig er. Den ble utgravd i dagene 12-15 juni. Se innberetning med plan.

Haug nr. 7. Ganske lav med et rundt søkk på 2,5 meters tverrmål i midten. Omkring dette stikker det mye stein opp som viser at det er ei jordtekt röys. Atskillig lavere enn haugene nr. 4-6. Tverrmål 9 meter.

Haug nr. 8. Bare noen meter bortafor haug nr. 7 i samme skrå linje som nr. 1-4 og 7, viste det seg ved et seinere besök å ligge en ganske lav og vid haug til. Den har et tverrmål på ca. 8 meter og hever seg bare såvidt over bakken omkring. Her og der, særlig i nederkanten, stikker det store steiner opp.

Haug nr. 9. Omtrent midt mellom haugene nr. 7 og 8, en 5-6 meter lengre opp er også sannsynligvis rester av en sterkt utplöyd haug. Den er nå ikke sikker. Störrelsen ser ut til å ha vært som haug nr. 8.

Eieren av Haugan Övre, gårdbruker Knut Haugan, er sterkt interessert i haugene. Han har tenkt å flytte gjerdet slik at alle hauger kommer innafor dette. Dessuten kommer han til å rydde skauen mellom haugene og til å plante trær på dem, slik at de kommer til å tre bedre frem. Det hele vil da med tida bli et pent lite anlegg. Han ville også gjerne at jeg grov ut en av haugene, for om mulig å få ei tilfesting av gravplassen. Jeg valgte da haug nr. 6.

av steiner..

Under steinkappa var det i det hele tatt lite stein. Haugfylla besto her av grusblandet jord. Noe ganske litt humuslag kunne ikke konstateres. Her og der lå enkelte små, flate steiner umiddelbart på fjellet.

G. Gjessing 1946

Utgravning av haug nr. 6 på Haugan Övre.

Haugen viste seg å ha dimensjonene 12 x vel 13 meter (ö-v x n-s). Höyden var på det meste 1 meter.

Jeg gikk inn en ca. 2 meter brei sjakt fra sørvest innover mot midten. Her kom en snart ned på fjellet. Jeg fulgte fjellet innover, da det var tydelig at haugen var lagt direkte på dette. Her og der -hvor det er noen skorter i svaberget- lå det et lag grå sand mellom berget og haugfylla, og da jeg kom 2-2,5 meter forbi midtstikka, lot det til at berget igjen gikk noe nedover, slik at sandlaget ble tjukkere. Her fant jeg det ikke nødvendig å følge berget, idet sandlaget var helt urørt.

Omtrent en meter innafor haugfoten stötte vi på en rad med större steiner som må ha ligget som en fotkjede. Steinene hadde lengder fra 40-70 cm. Under matjordlaget som gjennomgående er 20-25 cm. tjukt, ligger det mindre steiner, fra knyttnevestore og opp til omlag "barnehødestörrelse" som ei kappe. Denne steinkappe har vesentlig en tykkelse av 20-30 cm. Bortimot 1,5 meter innafor fotkjeden kom vi imidlertid over et omlag 1 meter bredt felt hvor steinlaget var tjukkere, opptil 50 cm. tjukt. Steinene var her også for en stor del större, opptil bort imot et mannslöft. Likeens var det tjukkere og med större steiner fra ca. 2 meter nedafor midtstikka av. På nordvestsida av midtstikka var det ikke spor av noen sammenhengende kappe av steiner.

Under steinkappa var det i det hele tatt lite stein. Haugfylla besto her av grusblandet jord. Noe gammelt humuslag kunne ikke konstateres, men her og der lå det et tynt, svart lag umiddelbart på fjellet, som tydeligvis må være

rester av mose eller lyng.

Mellom de to partier der steinkappa var tjukkest og med større steiner ennellers, kom vi ned til et lag av feit, askeblandet jord med spredte trekullbeter. Laget var bare 5-7 cm. tjukt og lå 25 cm. over bunden og 35-40 cm. under steinkappa. Noe egentlig kull-lag var dette ikke. Det var heller ikke sammenhengende. Det kommer igjen ved begge sjaktvegger, men uten forbindelse i midten. Det ble derfor to skilte lag ut av det; begge med et største tverrmål av mellom 1,10 og 1,20 meter. For å få frilagt disse svarte lag, ble sjakten utvidet en del. Mot sørvest stoppet det kullførende lag snart. Mot sørøst finner en enkelte trekullbeter også i matjordlaget over steinpakningen. De er imidlertid ganske få og spredte. Lengre ned i haugen - umiddelbart under steinpakningen er små flekker med kullblandet jord.

Nær sørøstre kant av sjakten støtte vi på en liten flekk med rent trekull, ca. 30 cm. i tverrmål og 10-12 cm. tjukk. Over og visstnok under var brun aske. Derimot var steinene omkring ikke brendt. Det later derfor ikke til at trekullet skriver seg fra noe bål på stedet. Trekullflekken ligger fra ca. 20 (underkanten) - til vel 30 cm. over bunden, og derved nokså nær under steinpakningen.

Lengre inn i haugen viste det seg å ligge tre tilsvarende samlinger av trekull, de lå i etterhverandre i retningen vestnordvest - øst-sørøst og noe høyere oppe i haugen, mellom steinene under matjordlaget. Disse groper med trekull var litt større enn den førstnevnte, -ca. 40 cm. i tverrmål og 15-20 cm. djup.

Omkring midtstikka ble sjakten fortrinsvis utvidet mot øst. Dette skyldtes dels at det var her det viktigste parti av haugen lot til å

G. Gjessing 1946

ha vært, dels at det i den vestlige del sto endel store, prektige grantrær som jeg ville skåne mest mulig. Ei av de store graner i nordenden av hauhagen, måtte vi tilslutt ta; men den var innvendig råttent, så det var ikke større skade skjedd om den ble ofret.

Ved midtstikka viste det seg å ligge en del store steiner (inntegnet i plan og snitt). De lå etter hverandre omtrent i rekke i retning sørvest-nordöst. Innimellom disse store steiner omkring midtstikka fantes to av kullgropene.

Omtrent parallelt med denne steinrekke lå det ei annen rekke av noenlunde tilsvarende steiner ca. 80-90 cm. lengre inn i sjakten. Steinene var her noe mindre enn i den første rekke.

Under disse steinene stötte vi på lag med svart, feit jord. Etter hvert viste det seg å ha nokså stor utbredelse, idet det strakte seg over et område på 3,80 meter i nordvest-söröst og var opp til 1,90 meter bredt i nordvestre ende. Ellers var konturen nokå uregelmessig, bl.a. var det noe smalere på midten enn nær endene. Bredden på midten var omlag 1,30 meter. Her og der var ganske små flekker med sterkt kullblandet jord, men uten at det lot seg påvise noe system. Laget hadde sterkt vekslende tykkelse. I sörstre kant var det ganske tynt, -tok så jamt til i tykkelse til tykkelsen bortimot en meter fra nordvestenden pluteselig ble atskillig större. Det var her åpenbart gravd som ei grop i haugfylla, og laget nådde på det tjukkeste helt ned til den urörte undergrunn som her besto av sand. Störste tykkelse var ca. 35-40 cm. Laget ble avgrenst mot nordvest av noen store steiner. Her i denne gropen ble de fleste av de små kullblandete flekkene funnet. Samtidig var også steinene sterkt sotet og delvis også skjörbrennte. Det sannsynligste er kanhende da at bälet har vært

brent ned i gropa mot nordvest, og at trekullet så er hentet herfra. Derved er laget blitt dradd ut over mot sørvest.

Den feite jorda i det svarte laget tyder bestemt på at det ikke bare har vært et vanlig rituellet bål, men at det også har vært brent ett eller annet som inneholdt fettstoffer. Ved ei fullstendig forbrenning (forgassing) vil fettstoffene da bli igjen. Derimot er det helt sikkert at det ikke har vært brent noe lik, da vi i det høve måtte ha funnet rester etter brente bein. Enten en så kaller haugen en kenotaf eller ei "pars-pro-toto"-grav, kan for så vidt bli likegyldig.

En må snarest tenke seg anlegget slik at haugen er bygd over en som er død utafor bygda, og da de ikke kunne begrave liket sjøl på gravplassen, har de tatt noen av hans eiendeler som da representerte den døde, og gravlagt etter det faste rituale. Etnografien kan vise mengder av eksempler på slike "pars-pro-toto"-gravlegginger.

At både kenotafer og slike "pars-pro-toto"-graver har vært vanlige i førhistorisk tid -vanligere enn vi oftest tenker oss- er sannsynlig når en tenker på de primitive reisemåter og på farer av ymse slag som lurte overalt.

Etter de topografiske tilhøve på stedet er det trolig at gravplassen på Haugan øvre har hørt til Holmen, gl. form Hohenheimer (Prestegården), mens de etterfølgende hauger på Haugan nedre har hørt til Skartum, gl. form Skartheimer. Gård-delet har her åpenbart gått langs et gammelt elvefar.

----- " -----

Et par stikkprøver langsmed haugfoten ser ut til å vise at fotkjeden ikke kan nå rundt hele haugen. Mellom N. og B. var f.eks. ingen spor av dem. Heller ikke på vestsida, hvor fjellet stiger helt opp i dagen utafor haugfoten. I det hele

G. Gjessing 1946

pars

tatt var det mye mindre stein i nordre halvpart. Den tette kappe av stein fantes ikke. Steinene lå her mer jamt fordelt inni mellom jord og grus. Matjordlaget er også mye tynnere. En kom her rett ned i brunaktig, aurblandet jord under grastorva.

Endel av de utførte nivellemanger:

Stadplass ved ö.s.ö. Kart av haugen.

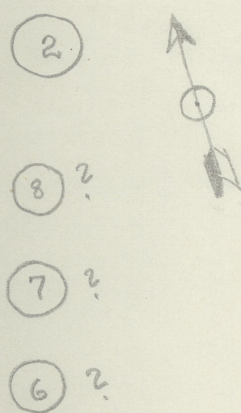
S.=	2,12	meter	
M.=	0,43	"	
N.=	0,58	"	
a.=	2,00	"	
b ₁ =	2,22	"	Overkant av steinpakning 1,97 meter
b ₂ =	1,53	"	
c ₁ =	1,93	"	" " " " 1,22 "
c ₂ =	1,10	"	
M.=	0,43	"	
d ₁ =	1,77	"	
d ₂ =	0,85	"	

"

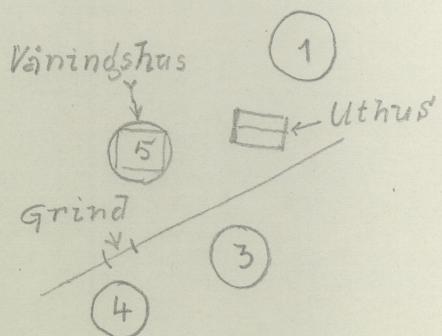
Haugan nedre (gnr. 35 brnr.3.)

På Nedre Haugans grunn ved huset Solvang (eier: Ketil Lökka) ligger det noen gravhauger.

Haug nr. 1. Rett bak uthuset på Solvang ligger det en gravhaug. Fra haugen häller landet nedover mot det samme elvefar som er nevnt ovafor. Haugen liggfritt og dominerende. Mot öst er det flatt et stykke, så stiger landet litt. Haugen er omlag 9 m. i tverrmål og nå antakelig omlag 1 meter høy. Den er avflatet noe på toppen, og har spor etter graving fra nordvestsida.

Haug nr. 2. 40 meter lengre nord er en haug til, lav og vid. -9-10 meter i tverrmål. (Haugen er så lav at det ikke er lett å bestemme tverrmålet nøyaktig.) Da hele marka her har vært under dyrking, er den trolig blitt pløydd utover.

Haug nr. 3. Rett på søröstsida av våningshuset på Solvang, -20-25 meter sørvest for haug nr. 1., ligger det en mindre haug, -antakelig 6-7 meter i tverrmål.

Noe skadd ved pløyning, særlig i den ene kanten, hvorfor tverrmålet ikke sikkert kan fastslås.

Haug nr. 4. Denne ligger rett ut for grinda til Solvang. Den er omlag 7 meter i tverrmål og urørt, men ser ut til å være pløydd noe utover.

Haug nr. 5. Våningshuset er bygd på en gravhaug. Denne ble imidlertid planert bort da huset ble bygd. Det skal også være funnet noe på stedet, sies det i bygda. Eieren sjøl sa at han ikke hadde "grevd djupt nok te at han hadde fönni noké noke."

G. Gjessing 1946

Haug nr. 6-8. Mellom haugene nr. 1 og 2 har det kanhende en gang vært 2 eller 3 hauger. De er imidlertid helt utpløydd, en er nå bare spor etter etter runde "haugtufter."

Handy over. Handy no. 2.

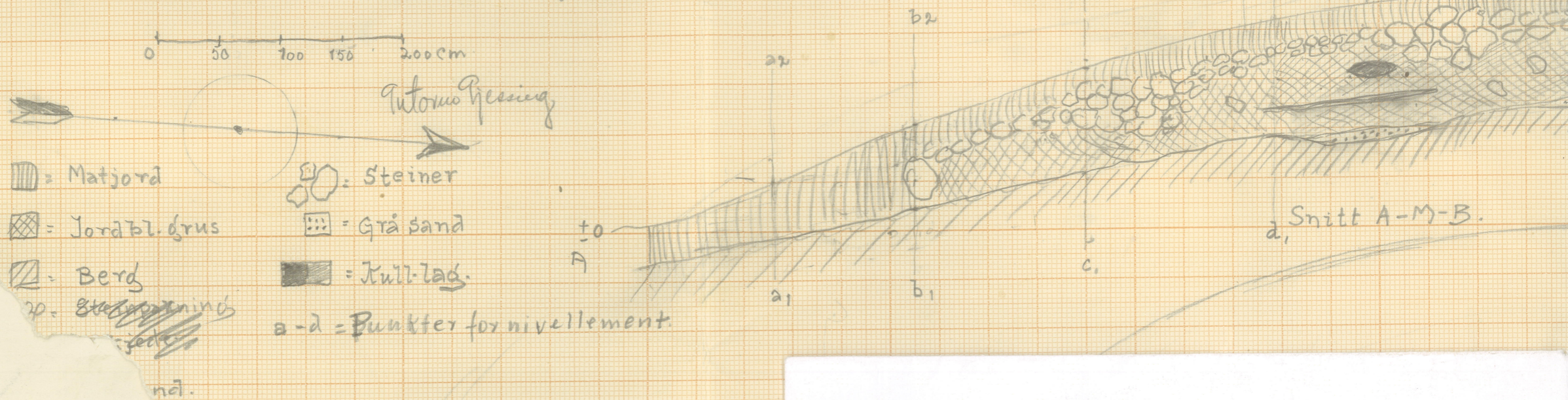
Sigdal. Burek.

128

Haugan øvre, (gnr. 05, brnr. 1-2), Sigdal s. og pgd Buskerud
Eier: Knut Haugan.

12-15. juni 1946

Haug nr. 6

Dette dokumentet har et for stort format til å kunne skannes i sin helhet.

For innsyn ta kontakt med arkivet ved Kulturhistorisk museum:

postmottak@khm.uio.no